

Lendyel M.A.

PROBLEMS OF THE FORMATION OF INTEGRATION LINKS OF THE ENTITIES IN THE TIMBER INDUSTRY COMPLEX OF THE REGION

In the process of realization of the tasks of socio-economic development of Transcarpathian region as a cross-border region and the establishment of market principles of management, of the significant importance is the search for ways of smart and rational use of forest resources, since the forest lands occupy a half of the territory of the region so the significant funds are being directed to the regional budget from the forestry. In this context, it is important to ensure the purposeful management of timber industry enterprises. The issue of substantiating of the forest management mechanism based on the formation of an institutional system of the complex use of forest resource potential in the market conditions arises. Analysis of the reforming and transformation processes of the state of functioning and development of the timber industry complex of the region outlines the separate stages of attempts to improve the management system in the sector of forest management. It is substantiated that the important direction of the reasonable and rational forest use is the development and implementation of the scientific principles of reforming of forest resource sector by forming and ensuring the functioning of the integration structures of the timber industry complex. It is acknowledged that the vertical integration of the enterprises is the way and form of overcoming the problems of the timber industry complex based on the balance of interests of its participants, providing of long economic ties among specialized enterprises while preserving economic and legal independence.

It is advisable for enterprises of the forest sector of the region to use cluster analysis recommendations for rational and efficient use of forest resources and functions, stimulation of interregional cooperation, application of new technologies as well as optimization of production and sales. It is proved that inter-farm territorial associations (integration structures), as complementary actors of timber industry complex, cooperating with each other and forming a closed technological cycle of the large-scale production in the forest sector through the realization of the tasks of development of large and small businesses, can provide growth and realization of competitive products (goods and services) while maintaining the legal independence of its participants.

Key words: integration links, business entity, timber industry complex, problems of reforming, region, vertical integration.

УДК 332

Ліба Н.С.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування та маркетингу
Мукачівського державного університету

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА АРХІТЕКТОНІКА РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД

У статті обґрунтовано, що серед основних проблем формування інституціональної архітектури регіональної промислової політики в Україні є необхідність переходу до західного типу інституційної матриці (стійкої, історично сформованої системи базових інститутів, що регулюють взаємозв'язане функціонування основних суспільних підсистем – економічної, політичної й ідеологічної). В умовах поглиблення євроінтеграційних процесів українська економіка змушена протягом короткострокового проміжку часу запровадити власні інститути ринку, які ґрунтуються на принципах матриці Y типу, але адаптовані до українських реалій. Аргументовані принципи інституціональної архітектури регіональної промислової політики (холістичності, програмування, системності, дуальності, актуалізації, домінантності-компенсаторності, лабілізації, партнерства).

Ключові слова: інститут, інституції, інституціональна архітектури, регіональна промислова політика, концептуальний підхід.

В статті обосновано, що серед основних проблем формування інституціональної архітектури регіональної промислової політики в Україні є необхідність переходу до західного типу інституціональної матриці (устійливої, історично сформованої системи базових інститутів, регулюючих взаємозв'язане функціонування основних суспільних підсистем – економічної, політичної та ідеологічної). В умовах углублення інтеграційних процесів українська економіка змушена впродовж короткого періоду часу ввести власні інститути ринку, засновані на принципах матриці Y типу, але адаптовані до українських умов. Аргументовані принципи інституціональної архітектури регіональної промислової політики (цілісності, програмування, системності, дуальності, актуалізації, домінування-компенсаторності, лібералізації, партнерства).

Ключові слова: інститут, інститути, інституціональна архітектура, регіональна промислова політика, концептуальний підхід.

Постановка проблеми. Аналіз стану просторового розвитку регіонів України на різних ієрархічних рівнях, характер та динаміка територіально-економічних процесів вказують на відсутність єдиної системи управління територіально-структурними процесами в регіонах нашої держави, цим зумовлюється актуалізація досліджень просторової організації економіки та її розвитку на національному та регіональному рівнях, значення якої до останнього часу применшувалося. Необхідність використання можливостей просторового потенціалу в умовах розвитку постіндустріального суспільства, глобалізаційних впливів та розвитку мережевої економіки зумовлюють необхідність пошуку нових підходів до оцінки просторового розвитку регіонів, який, у свою чергу, характеризується постійним ускладненням та поліфункціональністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На інституційній інфраструктурі економіки, інституційній архітектурі концентрували увагу зарубіжні вчені Р. Коуз, Д. Норт, О. Вільямсон, Т. Веблен, а також вітчизняні – В. Голіков, В. Геєць, А. Гриценко, В. Якубенко. У своїх працях ці вчені досліджують ефективність функціонування тих чи інших інституцій, проблеми трансформації інституційного середовища, співвідношення між формальними і неформальними інститутами в економіці.

Постановка завдання. Основним завданням статті є розкриття концептуального підходу до формування інституціональної архітектури регіональної промислової політики.

Виклад основного матеріалу. Негативні тенденції, що сформувалися в промисловому секторі та визначають його розвиток протягом останніх років, неможливо пов'язувати лише з впливом зовнішніх та внутрішніх чинників, які несприятливо впливають на економічні процеси в Україні.

Переважає більшість економістів, на теоретичному та практичному рівнях, засвідчують важливу роль держави, як активного учасника розвитку промислового сектору, з одного боку,

та як регулятора економічних процесів у ньому, з іншого. Набір інструментів та методів, що застосовуються державою є специфічним для кожної моделі економічного розвитку: в окремих країнах вагомим значення набувають адміністративні методи державного управління розвитком промислового сектору (Франція, Китай, Японія), у переважній більшості інших перевага надається менш радикальним економічним методам (елементам податкового та монетарного регулювання, розвитку системи державного замовлення, розгалуженій системі індикативного планування) (Великобританія, США).

Узагальнення досліджень основних етапів формування регіональної промислової політики у світовій практиці протягом останніх десятиріч дозволяє умовно виділити наступні етапи:

- активна діяльність з боку держави спрямована на усунення диспропорцій у розвитку ринку, захист пріоритетних галузей економіки, значна частка державної власності у промисловому секторі;

- перехід до політики торговельної лібералізації, посилення процесу глобалізації та інтеграції промислового сектору економіки, «вихід» держави з сектору внаслідок активних приватизаційних процесів, активізація уваги держави на позиції підвищення конкурентоспроможності власних промислових підприємств;

- перехід до гнучкої промислової політики у розрізі окремих регіонів, спрямованість на інвестиційний та інноваційний складовий розвиток, проведення технічної модернізації та оновлення.

Практично всі країни і з розвинутою, і з трансформаційною економікою, проте у різні проміжки часу проходили наведені вище етапи промислової регіональної політики. Не виключенням є і Україна, для якої характерним є повна переорієнтація промислової політики з абсолютно адміністративної до ліберально-гнучкої.

Механізм державного управління розвитком промислового сектору країни містить інструменти, які забезпечують виконання державою всіх основних функцій управління: планування, організації, регулювання, мотивації

та контролю. В умовах ринкової економіки на перше місце виходять ті функції, які не порушують ринкових механізмів саморегуляції, а доповнюють та удосконалюють їх. Застосування системи індикативного планування і формування раціональної інституціональної архітекtonіки як на рівні економічної системи, так і окремого її елемента (промислового сектору) визначає важливі напрями економічної політики сучасної держави.

Кожний етап розвитку економічної системи характеризується специфічним набором інститутів та інституцій, які виконують управлінські та регуляторні функції з метою покращення та узгодження економічних процесів. Потрібно зазначити, що зміст поняття «*інститут*» з економічної точки зору визначає набір законів, норм, «правил гри» та «правил поведінки» економічних суб'єктів, що формуються під впливом існуючих на даний момент економічних відносин (техніко-економічних, організаційно-економічних та соціально-економічних).

Інституції – це матеріальні носії функцій інститутів (організації та установи), які реалізують ці функції в економічному житті [1, с. 81].

Архітекtonіка (від грец. *αρχιτεκτονική* – будівельне мистецтво, архітектура) – гармонійне сполучення частин у єдине ціле. Крім цього, дане поняття можна трактувати як основний принцип побудови, зв'язок і взаємозумовленість елементів цілого [2]. Інституціональна архітекtonіка виступає складною багатовимірною, багатоаспектною моделлю і дуже ємною економічною категорією, яка має власну структуру і ґрунтується на принципі системності.

Інституціональна архітекtonіка на рівні економічної системи є надзвичайно динамічною та змінюється як еволюційно, так і революційно. Формування відповідних інститутів та інституцій відбувається паралельно з розвитком економічної системи. Одні з них еволюційно розвиваються, змінюють власну форму та структуру, «підлаштовуються» під існуючі умови, інші – зникають, оскільки їх зміст не відповідає вимогам суспільства.

Під інституціональною архітекtonікою визначають структуру інститутів, яка утворюється у результаті узгодження дій економічних суб'єктів, правил, норм, встановлених традицій та сприйняття економічних процесів та сформованої сукупності інституцій, які спричиняють певний вплив на економічне середовище [3, с. 50]. Практично на кожному етапі розвитку економічної системи відбуваються певні зміни інституціональної архітекtonіки. Реакція економічних суб'єктів на чинники зовнішнього середовища, глобалізаційні та інтеграційні процеси, необхідність узгодження цінностей та

правил економічної поведінки, виклики сучасної моделі розвитку національної економіки визначають особливості сучасного етапу формування інституційної архітекtonіки в Україні.

Окремі науковці наголошують на тому, що не дивлячись на значний вплив внутрішніх та зовнішніх чинників на процес формування інституційної архітекtonіки, існують певні базові інститути – глибинні, історично стійкі основи соціальної практики, які забезпечують відтворення соціальної інфраструктури у різних типах суспільства [4].

Російський дослідник С. Кірдіна використовує поняття «інституційної матриці» – стійкої, історично сформованої системи базових інститутів, що регулюють взаємозв'язане функціонування основних суспільних підсистем – економічної, політичної й ідеологічної [4]. Сформована у конкретний історичний період інституційна матриця це сукупність форм базових та компенсаторних інститутів, елементи яких представлені у вигляді законодавчих норм та правил [6].

На думку С. Кірдіної можна виділити два типи інституційної матриці, які умовно названо X та Y-матрицями, або «східними» та «західними» [4; 5]. Для кожного з зазначених типів матриці характерними є відмінності в утворюючих їх інститутах:

- для Y (західного) типу матриці притаманними є такі базові інститути: у економічній сфері – інститути ринку; у політичній сфері – інститути федерації у широкому сенсі; у ідеологічній сфері – домінування індивідуальних, особистих цінностей (є характерною для більшості країн Європи та США);

- для X (східного) типу матриці притаманними є такі базові інститути: у економічній сфері – інститути неринкової економіки; у політичній сфері – інститути унітарно-централізованого державного устрою; у ідеологічній сфері – домінування колективних цінностей (є характерною для Китаю, Росії, певних країн Азії та Латинської Америки).

Проблеми розвитку української економіки та складність перехідного етапу її розвитку обумовлена необхідністю переходу від одного типу інституційної матриці (X (східного) типу) до другого (Y (західного) типу) і, відповідно, трансформацією інститутів у всіх сферах життя – економічній, політичній та ідеологічній.

Необхідність переходу до західного типу інституційної матриці ускладнюється стислими термінами проведення трансформаційних змін. Протягом багатьох років становлення промислового сектору України, а особливо у найбільш промислово-орієнтованих її регіонах (Донецька, Луганська, Харківська), проходило під впливом історично усталених економічних

відносин та тісному кооперуванні виробництва з економікою РФ. Більшість промислових підприємств України своїм виробничим циклом були пов'язані з промисловими підприємствами країн колишнього Радянського Союзу, а у переважній більшості економічних процесів переважали базові інститути Х (східного) типу.

В умовах поглиблення євроінтеграційних процесів українська економіка змушена протягом короткострокового проміжку часу запровадити власні інститути ринку, які ґрунтуються на принципах матриці Y типу, але адаптованій до українських реалій. Саме тому дослідження досвіду розвитку регіонального промислового комплексу країн з західним типом інституційної матриці, особливо тих які протягом останніх років здійснили перехід за даним алго-

ритмом є важливим елементом формування власної результативної регіональної промислової політики.

З позицій регіональної промислової політики інституційна архітектура визначається сукупністю інститутів та інституцій, які регламентують активність суб'єктів економічної діяльності у промисловому секторі регіону (рис. 1).

Переважна більшість базових інститутів є однаковими для всіх територіальних одиниць на рівні національної економіки. Вони формуються у вигляді нормативно-розпорядчих документів, які визначають правила та варіанти економічної поведінки основних учасників економічних відносин у промисловому секторі. Крім того існує система інститутів індикатив-

ного характеру, які спрямовані на формування вектору розвитку економічних суб'єктів, уточнення цілей та напрямів їх діяльності. Важливим є застосування системи інститутів мотиваційного характеру, основною метою застосування яких є створення переваг економічного, соціального та іншого характеру у суб'єктів економічної діяльності, які дотримуються визначених «правил» економічної поведінки та надають перевагу визначеному вектору розвитку.

Саме для промислового сектору важливою є активна участь держави, як інститутоутворюючого суб'єкту. У переважній більшості країн стан промислового сектору є чинником розвитку економічної системи, формування доходів як учасників ринку, так і держави. Метою держави є створення стійкої моделі взаємодії і взаємовідносин між суб'єктами промислового сектору та обґрунтування спрямованості та результативності їх індивідуальних і колективних дій.

Рис. 1. Концептуальний підхід до формування інституційної архітектури регіональної промислової політики

Джерело: розробка автора

З позицій регулювання промислового комплексу регіону дії держави повинні бути спрямовані на формування комплексу заходів регламентуючого, компенсаційного та мотиваційного характеру спрямованих на вирішення проблем прикладного характеру пов'язаних з забезпеченням ефективного розвитку промислового комплексу регіону.

Висновки з проведеного дослідження. Серед основних проблем формування інституціональної архітектури регіональної промислової політики в Україні є необхідність переходу до західного типу інституційної матриці (стійкої, історично сформованої системи базових інститутів, що регулюють взаємозв'язане функціонування основних суспільних підсистем – економічної, політичної й ідеологічної). В умовах поглиблення євроінтеграційних процесів українська економіка змушена протягом

короткострокового проміжку часу запровадити власні інститути ринку, які ґрунтуються на принципах матриці Y типу, але адаптованої до українських реалій.

Концептуальний підхід до формування інституціональної архітектури регіональної промислової політики передбачає виділення мети (формування комплексу заходів регламентуючого, компенсаційного та мотиваційного характеру спрямованих на вирішення проблем прикладного характеру пов'язаних з забезпеченням ефективного розвитку промислового комплексу регіону), принципів (холістичності, програмування, системності, дуальності, актуалізації, домінантності-компенсаторності, лабілізації, партнерства), система інститутів та моделі взаємодії та взаємовідносин між основними інституціями промислового комплексу регіону.

Список використаних джерел:

1. Костирко І. Г., Тимофіїв С. В. Досконалість інституційної інфраструктури та її оцінка: теоретичний аспект. Економіка АПК. 2014. № 2. С. 81-86.
2. Мельничук О. С. Словник іншомовних слів [за редакцією О. С. Мельничука]. URL: <https://ukr-melnichuk.sesii.net>.
3. Гриценко А. Институциональная архитектура: объект, теория и методология. Постсоветский институционализм: моногр.; под ред. Р. М. Нуреева, В. В. Дементьева. Донецк: Каштан, 2005. С. 49-74.
4. Кирдина С. Г. Институциональные матрицы: макросоциологическая объяснительная гипотеза. URL: http://www.kirdina.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=221.
5. Кирдина С. Г. Модели экономики в теории институциональных матриц. Экономическая наука современной России. 2007. № 2. С. 34-51.
6. Бессонова О. Э. Феномен теории институциональных матриц: реставрация устаревшей парадигмы. Экономическая наука современной России. 2007. № 2. С. 23-33.

Liba N.S.

INSTITUTIONAL ARCHITECTURE OF REGIONAL INDUSTRIAL POLICY: A CONCEPTUAL APPROACH

Negative trends that have emerged in the industrial sector and determine its development in recent years can not be attributed to the influence of external and internal factors, which adversely affects the economic processes in Ukraine.

The vast majority of economists, at the theoretical and practical levels, testify to the important role of the state as an active participant in the development of the industrial sector, on the one hand, and as the regulator of economic processes in it, on the other. A set of tools and methods used by the state is specific to each model of economic development: in some countries the administrative methods of public administration for the development of the industrial sector (France, China, Japan) are gaining weight, in the vast majority of the other advantages are given to less radical economic methods (elements of the tax and monetary regulation, development of the system of public procurement, an extensive system of indicative planning) (United Kingdom, USA).

The article substantiates that among the main problems of the formation of the institutional architecture of regional industrial policy in Ukraine there is a need for the transition to a Western type of institutional matrix (a stable, historically formed system of basic institutions regulating the interconnected functioning of the main social subsystems – economic, political and ideological). In the context of deepening of European integration processes, the Ukrainian economy is forced to introduce its own market institutions based on the principles of the Y-type matrix, but adapted to Ukrainian realities during the short-term.

Key words: institute, institutions, institutional architectonics, regional industrial policy, conceptual approach.